

Безверха Д.І.
курсант 4 курсу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Павлова Н.В.
кандидат юридичних наук
старший викладач
кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ДЕЯКИХ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ

В Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) особлива увага зосереджена на забезпечення дотримання прав та свобод людини та громадянина, що виражені в принципах кримінального провадження та які пронизують і є основою кожної норми кримінального процесуального законодавства.

До основоположних прав людини відноситься право на житло та його недоторканість. Зокрема, у ст. 12 Загальної декларації прав людини зазначається, що «ніхто не може зазнавати безпідставного втручання в його особисте та сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції». Крім того, аналогічні права проголошені й у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (ст. 17) та в Європейській конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (ст. 8) [4].

Конституція України також гарантує недоторканість житла (ст. 30). Так, забороняється проникнення в житло чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше, як за вмотивованим рішенням суду [1]. Порушення недоторканності житла чи іншого володіння громадян тягне за собою кримінальну відповідальність за ст. 162 КК України [3].

Отже, нормативно-правовою основою проведення обшуку є ст. 8 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод, ст. 30 Конституції країни та ст. 13, ч. 7 ст. 223, ч. 8 ст. 191, ч. 3 ст. 208, ст.ст. 233-236, ч. 2 ст. 520, ст. 615 КПК України, які відповідно до засади законності застосовуються з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

З моменту прийняття чинного КПК України минуло вже шість років, але досі щодо цього факту існують багато різних думок та дискусій з приводу

його вдалості та досконалості в ряді аспектів. Всебічний аналіз норм, які стосуються дотримання право та свобод учасників кримінального процесу під час кримінального судочинства, свідчить, що низка норм цього закону має прогалини та неопрацьованості, які потребують більш детального вивчення та доопрацювання.

Однією з проблем, які виникають на практиці, є процесуальний порядок проведення обшуку.

Теоретичні та практичні проблеми проведення слідчих дій завжди були предметом уваги науковців-процесуалістів та криміналістів. Актуальні питання інституту слідчих дій розкриваються в роботах В.П. Бахіна, Н.С. Карпова, Є.Д. Лук'янчикова, В.Т. Маляренка, Д.П. Письменного, С.М. Стахівського, Л.Д. Удалової, А.П. Черненка, В.Ю. Шепітька та інших.

Згідно КПК обшук – слідча (розшукова) дія, яку проводять на підставі ухвали слідчого судді з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, що було здобуте внаслідок його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [2].

Виходячи з даного положення можна зробити висновок, що законодавцем були упущені такі цілі обшуку як, наприклад, відшукування трупів, тварин і т.д. Ця прогалина значною мірою негативно впливає на слідчій практиці при складанні клопотання про проведення обшуку.

Також однією з проблем при проведенні обшуку є невизначеність в кримінальному процесуальному законодавстві строку його виконання. У ч. 1 ст. 235 КПК зазначено лише те, що дана ухвала надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз. Тобто якщо проведення обшуку з якихось причин доведеться перенести на наступний день, слідчий або прокурор вже не зможуть потрапити на той чи інший об'єкт або приміщення, оскільки ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи вже не діє, а для того щоб продовжити його проведення слід знову направляти клопотання до слідчого судді та чекати отримання нової ухвали. Таким чином це ускладнює проведення цієї слідчої (розшукової) дії та затягує досудове розслідування.

У відповідності до ст. 223 КПК обшук здійснюється з обов'язковою участю не менше двох понять незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої дії. Дане положення дещо ускладнює процедуру обшуку у випадках коли наприклад ця слідча (розшукова) дія проводиться у великому приміщенні або на якомусь підприємстві коли обшук проводить не один слідчий, а ціла слідча група. В таких випадках кожному слідчому потрібна присутність не менше двох понять. На практиці виникають складнощі із залученням сторонніх осіб, які погодяться стати понятими у даному провадженні.

За загальним правилом, право проводити обшук мають суб'єкти кримінального процесу, які представляють сторону обвинувачення: слідчий

та прокурор (ч. 1 ст. 236 КПК України). Згідно з п. 2 ч. 2 ст. 40 КПК України слідчий уповноважений проводити слідчі (розшукові) дії у випадках, встановлених КПК України. У конкретному кримінальному провадженні ці повноваження здійснюють слідчий або група слідчих, яких визначив керівник органу досудового розслідування на підставі ч. 2 ст. 39, ч. 1 ст. 214 КПК України. Відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України прокурор під час процесуального керівництва досудовим розслідуванням має право в необхідних випадках особисто проводити слідчі (розшукові) дії в порядку, визначеному КПК України. У конкретному кримінальному провадженні ці повноваження здійснюють прокурор або група прокурорів, яких визначив керівник відповідного органу прокуратури на підставі ч. 1 ст. 37 КПК України.

Отже, якщо більш розглядати положення кримінального процесуального законодавства щодо застосування даної слідчої (розшукової) дії можна знайти ряд запитань, на які поки що законодавець не дав розгорнутої відповіді. І до тих пір, поки це не станеться, стадія досудового розслідування не зможе ефективно та швидко діяти у розкритті злочинів.

1. Конституція України : прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змін та допов. станом на 1 вересня 2017р.: (ОФЦ.ТЕКСТ). Київ: Паливода А.В., 2017. 372 с.

3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.

4. Декларація прав і свобод людини і громадянина від 22.11.1991 [Електронний ресурс]. Режим доступу : constituanta.blogspot.com/2011/02/1991_20.html.